

05.2020

ДА ПОРАСНЕШ
С АУТИЗЪМ

ФОТОГРАФСКИЯТ
НОВЕ КОВЧЕГ

NATIONAL GEOGRAPHIC

БЪЛГАРИЯ

ПОСЛЕДНИТЕ РОБИ КЪМ АМЕРИКА

„Клатида“ –
последният известен
роботърговски кораб,
достигнал бреговете
на САЩ през 1860 г.
Това е историята на
хората, превозени
с този кораб, и на
техните потомци.

WWW.NATIONALGEOGRAPHIC.BG

ISSN 1312-6571

5,49 лв.

05 >

9 771312 657558

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

На корицата:

През май 1860 г. 110 отвлечени африканци били превозени с канута от пристанище Уига в днешен Бенин до „Клотилда“ – последния известен роботърговски кораб.

ИЛЮСТРАЦИЯ: КАДИР НЕЛСЪН

СТАТИИ

Да пораснеш с аутизъм

Намирането на работа, любов и постигането на независимост може да са особено трудни за хората с аутистично разстройство.

ТЕКСТ: ДЖУДИТ НЮМАН
СНИМКИ: ЛИН ДЖОНСЪН
..... стр. 30

Признаци на аутизъм

Ранното диагностициране може да предотврати последващи увреждания.

ТЕКСТ: ЮДИДЖИТ БАТАЧАРДЖИ
СНИМКИ: ЛИН ДЖОНСЪН
..... стр. 52

Последният роботърговски кораб

През 1860 г. богат земеделец наел шхуната „Клотилда“, за да вкара контрабандно в Алабама над сто пленени африканци – престъпление, наказуемо с обесване.

ТЕКСТ: ДЖОУЪЛ К. БОРН-МЛ., СИЛВИАН ДИУФ И ЧЕЛСИ БРАСТЕД
ИЛЮСТРАЦИИ: СЕДРИК ХЪКАБИ
СНИМКИ: ИЛАЙЪС УИЛЯМС
..... стр. 56

Какво губим, когато животните изчезват

Международният съюз за защита на природата определя над 200 вида и подвиди бозайници като критично застрашени. Изчезванията на животински видове понастоящем са толкова много, че според учените сме на ръба на масово измиране на видове.

СНИМКИ: ДЖОУЪЛ САРТОРИ
ТЕКСТ: ЕЛИЗАБЕТ КОЛБЪРТ
..... стр. 76

Под карантина центърът на нощния живот, където живее Ребека Касале в Милано, е празен. „Самотата ме измъчва много – казва тя. – Тишината и празните пространства правят всичко нереално.“

КАРАНТИНАТА ОТВЪТРЕ

Портретна фотография от разстояние в условията на пандемия в Милано.

БР. 05 (175)

НАМИРАНЕТО НА РАБОТА, ЛЮБОВ И ПОСТИГАНЕТО НА НЕЗАВИСИМОСТ
МОЖЕ ДА СА ОСОБЕНО ТРУДНИ ЗА ХОРАТА С РАЗСТРОЙСТВО ОТ АУТИСТИЧНИЯ
СПЕКТЪР. НО ИМА НАДЕЖДА, ЧЕ НЕЩАТА ЗАПОЧВАТ ДА СЕ ПРОМЕНЯТ.

ДА ПОРАСНЕШ С АУТИЗЪМ

ТЕКСТ: ДЖУДИТ НЮМАН
СНИМКИ: ЛИН ДЖОНСЪН

Люк Зенда, на 19 години, поглажда бузата си с накрайника на прахосмукачката в автомобилката *Rising Tide* в Маргейт, Флорида. Том Д'Ери основал фирмата с баща си, за да даде работа на брат си и на други хора с аутизъм. Семейните бизнеси, които подпомагат възрастните с аутизъм да намерят работа, са все по-обичайни.

„МОМЧЕТА! НЕ ЗАБРАВЯЙТЕ: ОТ ВРАТА НАГОРЕ! ХАЙДЕ!“

Практикуваме как се правят комплименти в тренировъчния лагер за любовни срещи „Връстници“ – програма за младежи и възрастни със специални нужди, които се надяват да открият любовта. Участниците, много от тях с аутизъм, са предимно около 25- до 30-годишни, но изглеждат доста по-млади. Дошли са сами или с родители, гледачи, понякога с брат или сестра. Почти всички живеят със семействата си. Налице е изобилие от неуместно лицево окосмяване, тениски на шантави рок групи, антифони за чувствителните към шум.

За хората с разстройство от аутистичния спектър е трудно да разчитат социалните сигнали, затова всички тук искат да научат правилата. А когато става въпрос за любовни срещи,

Повече от десетилетие Гас, на 18 години (в центъра) – синът на авторката Джудит Нюман, ходи почти всяка неделя на терминала „Гранд Сентръл“ в Ню Йорк, за да прекарва време с кондукторите. Знае имената на всички и маршрутите им. Също така обича да раздава разписания на влаковете и да насочва пътниците.

правилата са много. Инструкторите по любовни срещи от Калифорнийския университет в Лос Анджелис се опитват да им ги обяснят.

Слаб мъж с карирана риза и спортен панталон се смръщва, докато гледа една инструкторка и се чуди как да я заговори. Забелязва татуировка на глезена ѝ.

„Хей! Виждам, че имаш ламбда. Харесваш ли биофизиката? Аз също!“

„Казах да коментирате неща от врата нагоре. Но добре, това е чудесно! – казва мъжът, който води упражнението. – Това беше много добре – ти установи, че имате някакъв общ интерес.“

Младежът се усмихва.

Инструкторът се обръща към мъж в спретната риза и го моли да се опита да направи комплимент на инструкторката.

Тя се усмихва; той се облива в пот. „Аз. Хм, аз... харесвам как блестят обещаните ти на фона на бледата ти бяла кожа“.

„Поетично – казва инструкторът. – Но целта е отначало да не засягаме теми като цвят на кожата, раса, религия и етническа принадлежност, нали знаеш.“ Мъжът, който е с кафяв цвят на кожата, кимва и си записва. Той обаче държи да обясни какво е имал предвид. „Ако е много бледа, това означава, че не стои навън на слънце по цял ден, работейки на полето, тоест – че е от благородно потекло.“

Това няма да помогне, човече. Но би спечелило сърцето ми.

ПОРАСТВАНЕТО Е ТРУДНО. Порастването като човек с разстройство от аутистичния спектър е още по-трудно.

Маги, която видяхме да празнува рождения си ден на една от предишните снимки, е на път да избухне, защото се затруднява с домашното си. Шестгодишната ѝ сестричка Макензи я наблюдава уплашено. „Домашното е отчайващо и ме обърква – казва Маги. – Разтревожвам се прекомерно, гневът ми избува и ми е трудно да овладя тази емоция.“

с разстройства от аутистичния спектър и все пак се опитват да печелят.

Чух за автомобилката *Rising Tide* от две места. Първо – от суперизвестното видео. В него младежите, които мият колите, комбинират нечовешко внимание към детайла с хм... танци. А после и от приятелка в Паркланд, Флорида, която е редовен клиент. „Хората не ходят там, за да подпомогнат аутистите – каза тя. – Ходят, защото колите им излизат безупречно чисти.“

Том Д'Ери е съсобственик; брат му Андрю, на 27 години, който е с аутизъм, работи там и е послужил като вдъхновение. *Rising Tide* била открита през 2013 г. Втора автомобилка била открита 4 години по-късно.

Когато ги посещавам, Д'Ери моли няколко работници да се съберат в стаята за почивка.

Люк Зенда, на 19 години, е страхотен работника и няма задръжки. „Наистина съм добър в работата си и казвам каквото мисля“ – обявява той весело, под формата на поздрав. Коя е любимата му част от работата? „Понякога почиvkите, понякога дъждът, а понякога – хората. Случват се неща, които те карат да поставяш живота под въпрос.“

Беше ме малко страх да го питам какво има предвид, но не ми се наложи. Ставаше дума за странни клиенти: „Веднъж една жена беше само по сутиен и бикини“. Както и за специфични неща, които клиентите оставят след себе си: „Намерих вътре използван кондом“.

„Какво правиш в свободното си време?“ – включвам се бързо.

„След като работя тук, ми се иска да си

легна да спя и да не трябва да мия коли“ – отговаря той.

Отначало Д'Ери не възприел идеята. „Не се чувствах добре от това да наемам хора с аутизъм – казва ми той. – Това определено ме плашеше.“ Мениджърът трябвало да се научи наистина да слуша, за да разбира служителите си.

ДЖЕФ И АНТЪНИ се догътрят вътре. И двамата може са на 32.

Когато ги питам какво най-много им харесва в работата на автомобилката, Антъни отговаря без колебание: „Другарската атмосфера. Да виждам едни и същи лица – казва той, – както и това, че има с кого да си говоря, докато работя. Има дни, в които става скучно. Нали, Джеф?“

„Да – казва Джеф. – Говорим си за каквото ни дойде на ума. И говорим искрено.“

Точно тази липса на задръжки тревожела Д'Ери. Но, казва той, „имаме много повече поведенчески проблеми с неаутистичните си служители“. Искане само да познаваш хората, които работят за теб, и особеностите им, които могат да създадат проблем. „Когато разговаряме с други бизнесмени по темата, казваме: „Можете да гледате на служителите си с аутизъм като на хора, за които е нужно много повече ръководене и менажиране – обяснява Д'Ери. – Това, което им е нужно, е по-очевидно, отколкото при редовен служител. Но това, от което се нуждаят те, не е по-различно от това, от което се нуждаят всички останали. Просто е много по-лесно забележимо.“

„ТЕ СА САМО ПРИЯТЕЛИ“ – подчертава Стивън Несенман.

Опитваме се да изглеждаме така, все едно се разхождаме небрежно из един уличен панаир в Лейк Уърт, Флорида, въпреки че прилича повече на пренебрежение. Несенман е непреклонен; не иска да изтървава от поглед дъщеря си Лиа. Не защото тя ще се изгуби, а защото е с „приятеля си“ Брандън и може да се случи всичко. Може би веднъж-два пъти се е случило. Но не и когато Тамко бди.

Лиа е нежно момиче с пронизващи зелени очи; рисува постоянно символи на мира и прави бижута от стъкло. Брандън също е художник; рисува миниатюрни, изумително оцветени анимационни животни и цветя. Продава работите си онлайн в галерия в Помпано Бийч, която е основана от майка му и която понякога той ръководи сам. Дватама се срещнали преди 7 години в школа по рисуване. Сега са на около 25.

„Родена съм с талант“ – заявява Лиа. Не може да обясни много ясно как избира стъклата си, но стиска огърлицата си и казва: „Харесвам цветовете. Карат ме да се чувствам добре. Красиви са. Харесва ми зеленината“. И двамата се възхищават взаимно на работата си.

По-рано същия ден бях посетила Брандън в малкия свежарски апартамент, който споделя с майка си – Синтия Дръкър. Брандън е красиво момче с лизнат перчем и широка усмивка. Като по-малък бил импулсивен и въпреки че никога не е наранявал никого,

In Celebrate the Children
В Денвил, Нью Джърси,
ученик използва шлем
за виртуална реалност,
контролиран от учител.
Училището, в което има
деца и младежи на възраст
от 3 до 21 години, цели да
помогне на учениците да
развият умения да мислят,
креативност и гъвкавост,
за да се справят с
предизвикателствата
в живота.

След конференция за аутизма в Савана, Джорджия, опечалени участват в бдение за хора с увреждания, убити от гледачите си. Организаторката Фей Монтгомъри седи между съпруга си Уилям (вляво) и Мери Темпъл Грандин. Преподавател по зоология, Грандин е една от най-прочутите личности с аутизъм в света. Като лектор и активист тя е вдъхновила по-голямо приобщаване на хората, които, както се изразява тя, притежават „мозъци с различни способности“.

Идеята е да се създаде общност за живот и работа, където студентите последна година да се обучават да работят с възрастни с аутизъм, живеейки в една общност с тях.

Двамата с Маненти обикаляме из кампуса и се срещаме с обучаващи се. Любимата част на Скот от работата му като сервитьор на вечеря е да убива салфетки около приборите. Майкъл работи в изискания ресторант „Рътгърс Клъб“, където се оплаква на висок глас, че работата, която иска да върши, е да посреща клиентите, но в момента употребява изключителното си внимание към детайла, за да чисти с прахосмукачка със съсредоточеността на дървиш. Стан, който се интересува от аквариуми и магьосничество, работи в

компютърния магазин в кампуса. Всеки от тях има своите ексцентричности.

Със сигурност носят повече проблеми, отколкото ползи, нали така?

Маненти ме запознава със Себастиан Нуето, мениджъра на „Рътгърс Клъб“. Натъпкваме се в малкия му, отрупан със снимки кабинет. „Виждате, ние сме колеж и често осигуряваме на „нормалните“ студенти първия им опит като работещи хора – казва той. – Влагаме цялото си време и енергия в обучението им. Защо това да е толкова различно?“ Нуето, който е от Аржентина, гледа на нещата от перспективата на имигрант. „Идваш от друга държава, не знаеш езика, не знаеш порядките – казва той. – Някой трябва да ти гласува малко доверие, дори и да е нужна

Миналия май, 400 години след като оковани африканци за първи път стъпили в английската колония Вирджиния, екип подводни археолози обяви, че обзглените потънали останки на „Клотилда“ – последния известен роботърговски кораб, достигнал бреговете на САЩ – са открити край Мобил, Алабама. През 1860 г. – 52 години след като САЩ забранили вноса на роби – богат земевладелец наел шхуната и нейния капитан да вкарат контрабандно в Алабама над сто пленени африканци – престъпление, наказуемо с обесване. След успешния край на незаконната мисия корабът бил подпален за заличаване на следите. Пленниците били последните от ок. 307 000 африканци, докарани в робство в континентална Америка от началото на XVII в. до 1860 г., превръщайки „Клотилда“ в позорния епилог на – както често го наричат – „първородния грях на Америка“. През 1865 г. президентът Ейбрахам Линкълн обявил, че Гражданската война, опустошила страната, е възмездието на Всемогъщия за този грях. След края на войната и

отмяната на робството отвлечените африканци от „Клотилда“ пуснали корени като свободни американци, но не се отказали от африканската си идентичност. Заселили се сред горите и тресавищата нагоре по реката от Мобил – построили си семпли домове, направили си градини, отглеждали добитък, ловували, ловели риба и обработвали земята. Основали си църква и си изградили собствено училище. Така създали сплотена и автономна общност, която станала известна като Африкатаун. Днес много от потомците им още живеят там. Историята за тези необикновени личности – за техните изпитания и триумфи, страдания и издръжливост – е спомен, с който хората в Африкатаун се гордеят, и наследство, за чието опазване се борят.

Последният роботърговски кораб

Историята на 108-те души на борда...

ИЛЮСТРАЦИИ: СЕДРИК ХЪКАБИ СНИМКИ: ИЛАЙЪС УИЛЯМС

ИЗТОЧНИК: КОЛЕКЦИЯ „ЕРИК ОУВЪРБЕЙ“, БИБЛИОТЕКА ЗА РЕДКИ КНИГИ И РЪКОПИСИ „ДОЙ ЛИЙЛ МАККОЛ“, ЮЖНОАЛАБАМСКИ УНИВЕРСИТЕТ

**Да откриеш
корените си**

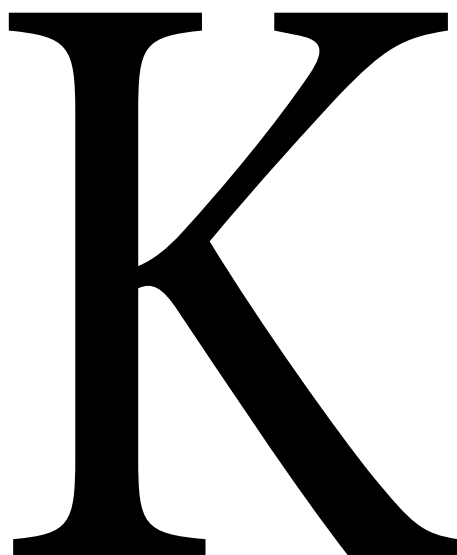
*Куджо Люис (Вляво)
и потомките му
Алтивиз Лъмбърс-
Росарио (с роклята) и
Ралфема Лъмбърс*

Той бил на 19, когато пристигнал, окован във вериги на борда на „Клотилда“. Но Косола, който приел името Куджо Люис, никога не забравил родината си. Щом получили свободата си, той и неговите спътници си построили град и съхранили много африкански традиции. След откриването на останките от кораба неговата потомка Алтивиз Лъмбърс-Росарио заяви: „За нас това е много възмущаващ момент“. Първата ѝ братовчедка Ралфема Лъмбърс носи тениска със снимка на Люис, направена ок. 1927 г.

... и на техните потомци.

ЖЕСТОКА ТЪРГОВИЯ

ТЕКСТ: ДЖОУЪЛ К. БОРН-МЛ.

КЪМ 1860 Г. ПОРОБЕНИТЕ ХОРА били основата на американската икономика и били по-ценни от целия капитал, инвестиран в индустрията, железниците и банките, взети заедно. Памукът представлявал 35–40% от износа на САЩ – обяснява Джошуа Ротман, специалист по история на робството от Алабамския университет. „Банките в САЩ и по целия свят наливали пари в Алабама, Мисисипи и Луизиана – казва Ротман – и инвестирали в плантажите, южните банки и поробените хора, които могли да бъдат ипотекирани.“

Вносът на роби в САЩ бил забранен със закон през 1808 г. и към 1859 г. цените на домашно отгледаните била скочила до небето, нанасяйки сериозен ущърб на печалбите на плантаторите и подтиквайки някои от тях да се обявят за възобновяване на търговията.

Един от най-пламенните защитници на тази идея бил Тимъти Мийхър.

По време на спор с бизнесмени от Севера той сключил дързък облог – че ще вкара товар африкански пленници в Мобил под носа на федералните власти. Мийхър без проблем намерил инвеститори за незаконната далавера. Няколко години по-рано неговият приятел и колега корабостроител Уилям Фостър бил построил стройна бързоходна шхуна на име „Клотилда“, за да прекарва дървен материал и други товари из Мексиканския залив. Мийхър наел кораба срещу 35 000 долара и привлякъл Фостър като капитан.

В края на февруари или началото на март 1860 г. Фостър и екипажът му отплавали към печално известното роботърговско пристанище Уида в днешен Бенин.

Фостър оставил ръкописно описание на пътуването, а по-късно Мийхър и неколцина от африканците разказали историите си на журналисти и писатели. Двама от бившите роби, доживели до 30-те години на XX в., участвали в ксаметражни филми.

 Националното географско дружество – организация с нестопанска цел – подпомогна финансово тази статия.

ЕДНОПОСОЧНО ПЪТУВАНЕ

ТЕКСТ: СИЛВИАН ДИУФ

ОБЩО 110-ТЕ МЛАДИ МЪЖЕ, ЖЕНИ И ДЕЦА, които се качили на борда на „Клотилда“ през май 1860 г., произхождали от Банте, Дахомей, Кеби, Атакора и други райони на Бенин и Нигерия. Сред тях имало хора от етническите групи йоруба, иша, генди, нуле и фон. Някои били търговци на далечни разстояния, които вероятно прекарвали сол, мед и тъкани. Други може би добивали желязо. Трети тъчели платове, събирали сладки картофи и правели палмово масло. Някои жени били омъжени и имали деца; те вероятно се занимавали със земеделие или тързували на пазара.

Един от мъжете, Куполе, имал по една малка халка на всяко ухо, което означава, че бил инициуиран в религията на йоруба. Оса Кийби идвал от Кеби в Нигерия – кралство, прочуто с професионалните си рибари. Подобно на 19-годишния Косола (по-късно станал известен като Куджо Люис), неколцина станали жертви на набег от страна на роботърговското кралство Дахомей. Косола обяснил, че бил със скромнен произход, но че дядо му бил на служба при краля на Банте. Подобно на мнозина други, девойката Кехунко (Лоти Денисън) била отвлечена. Принудителните им пътувания приключили в клетка за роби в Уига.

Насред големия ужас и нещастие пленниците намерили подкрепа и солидарност, преди чуждестранните роботърговци безвъзвратно да разрушат и тази новопоявила се общност. Според вестникарски интервюта и устни разкази на оцелелите, които подробно съм разгледала в книгата *Dreams of Africa in Alabama: The Slave Ship Clotilda and the Story of the Last Africans Brought to America* [„Мечти за Африка в Алабама: Роботърговският кораб „Клотилда“ и историята на последните африканци, докарани в Америка“], когато Фостър, капитанът на „Клотилда“, се появил на пазара, на хората им наредили да застанат в кръгове по десет. След като огледал кожата, зъбите,

гланите, стъпалата, краката и ръцете им, той подбрал 125 души. Вечерта им казали, че на следващия ден ще заминат. Мнозина плакали цяла нощ. Нямали представа какво ги чака занаят и не искали да се разделят с любимите си хора.

На сутринта посърналата група нагазила до шия във вода в една лагуна, за да стигне до плажа, откъдето канута ги прекарвали през опасния и понякога смъртоносен прибой до „Клотилда“. Случищото се след това ги измъчвало цял живот. Принудили ги да съблекат грехите си. Пълната голота на африканците била едно от правилата на търговията с роби – официално за да се поддържа чистота, което тя на практика не постигала. Години по-късно последните оцелели от „Клотилда“ настръхвали от унижението да бъдат наричани „голи диваци“ от американците, които били убедени, че голотата е нещо „африканско“.

Преди товаренето да приключи, Фостър видял, че приближават параходи. Боейки се да не го заловят, той отплавал и 15 души останали на плажа. През първите 13 дни в морето всички пленници останали затворени в трюма. Десетилетия по-късно, през 1906 г., когато Абаче (Клара Търнър) разказвала за мръсотията, мрака, жегата, веригите и жаждата пред автор от списание „Харпърс“, „очите ѝ горяха, а спомените неизразимо силно възлунваха нейната душа“. Отчаянието, агонията и ужасът били още по-лоши за безсилните родители, които не могли да облекчат страховете и страданията на децата си. Една от жените, по-късно станала известна като Грейси, имала четири дъщери на борда; най-малката, Матилда, била на около две години. Липсата на вода била мъчение, а храната – меласа и каша – не помагала. Богатите на захар храни само засилвали жаждата им. Получавали вода по „една глътка“ два пъти на ден, а тя имала вкус на оцет. Хората се разболявали. Двама души умрели.

Роботърговските кораби били места, събрали невъобразими мъки. Солидарността била жизненоважна и между хората, които страдали заедно, се пораждала доживотна връзка, която понякога се съхранявала поколения наред – освен ако не били разделени повторно. В продължение на месец и половина плаване на „Клотилда“ се зародила подобна общност.

На 8 юли спътниците зърнали земя на хоризонта. Чули шум, който оприличили на рояк пчели. Това била машината на влекача, изтеглящ на буксир „Клотилда“ в залива на Мобил. Прехвърлили ги на параход, собственост на Бърнс, брата на Тимоти Мийхър, и ги закарали нагоре по реката в

плантацията на Джон Дабни, а Фостър откарал кораба си до острова Дванайсета мия, където го запалил.

Тъй като не им стигали работници за разрастващите се плантации, робовладелците от т.нар. Дълбок юг от години купували човешки същества от горните южни щати на цени, които намирали за възмутителни. Само след ден-два целият град и пресата разнасяли новината за „тайното“ пристигане. Междувременно разтоварили младите африканци в запустелите, изобилстващи на комари тръстикови гъсталаци в плантацията на Дабни в окръг Кларк. Хранели ги с месо и царевично брашно, от които те се разболяли. Зараждали се на парцалите, парчетата

от чували от зебло и кожите, които им дали вместо грехи. Когато федералните власти изпратили екип да ги търси, африканците вече били преместени в плантацията на Бърнс. „Тъгувахме почти до смърт“ – споделили те половин век по-късно.

Тимъти Мийхър организира разпродажба. Когато новото им семейство отново било разделено, спътниците плакали и пели прощални песни, пожелавайки си един на друг „безопасно пътуване“. След като около 80 били откарани в Мобил, в броя си от 23 юли 1860 г. вестник „Мъркюри“ съобщил, че „негри, които никога не са учили английски, тръгнаха онзи ден нагоре по железопътната линия...“ Докато групата вървяла, край тях

Трюмът на „Клотилда“ се превърнал в адска тъмница за 110-те африкански пленници. Двама умрели по време на шестседмичното прекосяване на Атлантика; други копнеели за избавлението на смъртта. Вонята „беше достатъчна да те убие“ – споделила години по-късно оцелялата Редоши по време на интервю.

ИЛЮСТРАЦИЯ: ТОМ ТЕНЪРИ
ИЗТОЧНИК: ДЖЕЙМС ДЕЛГАДО,
SEARCH INC.

Хелън Джаксън, внучка на Оса Кийби, споделя: „Всички бяхме едно семейство. Бяха ни научили да викаме „братовчед“ на всяко друго африканче на нашата възраст. Знаехме, че са същите като нас – и че сме различни от всички други“. Децата се чувствали в безопасност. „Имахме земя, имаме семейство – казва Оливет Хаузи, правнучка на Абаче, в статия от 2003 г. – Живяхме добре. Щастлива съм, че израснах там.“

И ако родното градче им предлагало сигурно убежище, майките и бащите им мечтаели за идиличните си родни места в Африка. „Казваха, че там е хубаво – спомня си Ева Алън Джоунс, дъщерята на Куполе. – Виждаха съм ги да седят и да ронят сълзи. Баща ми и чичо Куджо плачеха и ридяха, докато си говореха как ще си отидат у дома.“

Косола починал през 1935 г., а на следващата година и Редоши. Други може да са доживели

и до по-късно. В робство и на свобода, на младини и в зрялата си възраст, тези мъже и жени се оплъчвали срещу потисничеството. Енергично възхвалявали и защитавали своите култури и предали каквото могли на децата си. Основателите на Африкатаун, който още съществува, създали убежище извън досега на американците, бели и черни. Приспособили се, но успехът им очевидно почивал върху основополагащите африкански ценности, поставящи на първо място семейството и общността.

Хората от „Клотилда“ никога не се възстановили напълно от трагедията на младини, но съхранили своето достойнство, единство и гордост от това кои са и откъде са дошли. Историята им е пример за огромна сила на духа и постижения. Но най-вече е разказ за неоправима загуба. Няколко години след като слязъл от „Клотилда“, Оса Кийби казал: „Всяка нощ в съня си се връщам в Африка“.

ГЛАВА 3

СПАСЯВАНЕТО НА АФРИКАТАУН

ТЕКСТ: ДЖОУЪЛ К. БОРН-МЛ.

СКОРО КЪМ АФРИКАНЦИТЕ се присъединили няколко афроамерикански семейства, които напускали фермите, за да си намерят работа в околните фабрики и на пристанището. През 1910 г. общността построила Професионалното училище в окръг Мобил, където през следващите десетилетия завършили десетки проповедници, учители и предприемачи, дори неколцина професионални спортисти. Най-известни са Клион Джоунс и Томи Агий, които допринесли за победата на

„Ню Йорк Метс“ в Световните серии през 1969 г.

През 60-те години две гигантски фабрики за хартия работели денонощно, работа имало за всички и над 12 000 души наричали Африкатаун свой дом. Андерсън Флен израснал по време на този разцвет и си спомня Африкатаун като място, където децата не се боели да разговарят с възрастните, които седели по верандите, и където възрастните се грижели нито едно дете да не гладува.

Приятелите са се събрали на бдението за Хенри Галоуей, който цял живот живеял в Африкатаун и починал от хронично белодробно заболяване на 64 години. Сестра му Мати Галоуей казва, че тъкмо щял да се пенсионира. „Чувствам, че заслужаваше да поживее още малко, но Господ никога не греша.“

Докато ме развежда из града с пикапа си, Флен ми обяснява, че имали много по-голям достъп до водата, когато бил млад. „Ловяхме платици, горбили, кефали, сомове, писии и раци. Навсякъде наоколо имаше овошки, горски плодове и смокини. Беше страхотно място, където да растеш.“

Професионалното училище било сърцето и душата на общността – казва Флен – и камбаната му била за всичко – от футболни победи до пожари и погребения. Три дни в седмицата учениците носели униформени ризи и вратовръзки или рокли и – обяснява той – били възпитавани в духа

на „петте добродетели“: „добре облечени, красноречиви, начетени, познаващи света и уравновесени“. Флен бил президент на гимназиалния си клас и сега е начело на асоциацията на завършилите.

ДНЕС АФРИКАТАУН е само сянка от това, което е бил някога. Сред квартали от занемарени тесни къщурки тук-там са пръснати спретнати тухлени едноетажни къщи с цветя в двора. Близо половината домове са обитавани; останалите са някъде между опразнени и пред събаряне. Голям комплекс с общински жилища, построен през 60-те

ИЗЧЕЗВАЩИ

КАКВО ГУБИМ, КОГАТО ЖИВОТНИТЕ **ИЗЧЕЗВАТ**

СНИМКИ: ДЖОУЪЛ САРТОРИ

ТЕКСТ: ЕЛИЗАБЕТ КОЛБЪРТ

ОБСАДЕНИЯТ ЖИВОТ

(МСЗП) твърди, че са застрашени от изчезване. Тази бройка всъщност подценява риска. От 1964 г. насам, когато МСЗП създаде „червен списък“ на застрашените видове и започнал да обобщава данни, събрани от цял свят, списъкът се е превърнал в отлична световна база данни за застрашени форми на живот и основен инструмент за политиката по опазването им. Но все пак МСЗП е успял да оцени само около 106 000 от над 1,5 млн. вида животни и над 300 000 вида растения, които учените са описали и наименували – което според тяхната оценка е по-малко от една четвърт от всички реално съществуващи в природата. Скоросен междуправителствен доклад за кризата при биоразнообразието изчислил, че от изчезване са застрашени до милион растителни и животински видове, познати и непознати. МСЗП се надява през тази година да увеличи броя на оценките на видовете до 160 000. Следващото по план: „зелен списък“ на успели в природоопазването. Той ще е доста по-кратък от червения.

СТЕПЕНИ НА ЗАСТРАШЕНОСТ

◆ НЕЗАСТРАШЕН (LC) ◆ ПОТЕНЦИАЛНО ЗАСТРАШЕН (NT) ◆ УЯЗВИМ (VU) ◆ ЗАСТРАШЕН (EN) ◆ КРИТИЧНО ЗАСТРАШЕН (CR)
◆ ИЗЧЕЗНАЛ В ПРИРОДАТА (EW) ◆ ИЗЧЕЗНАЛ (EX) ◆ ВСЕ ОЩЕ НЕОЦЕНЕН (NE) ◆ НЕДОСТАТЪЧНО ПРОУЧЕН (DD)

Голямата зъбчата костенурка от вида *Chelonoidis denticulata* (VU ◆), от Южна Америка и Карибите, се ловува заради месото ѝ, което се смята за деликатес. Също така се лови и продава като домашен любимец.

ПРЕДХОДНИ СТРАНИЦИ: От повече от десетилетие не е забелязвана никаква следа от дивия китайски тигър, *Panthera tigris amoyensis* (CR ◆, Вероятно EW ◆). В зоопарковете има под 200 индивида в програми за развъждане. Ако китайският план да върнат част от тях в природата се провали, те могат да станат четвъртият изчезнал подвид тигър.

КОСТЕНУРКА: ЗООПАРК В КАНЗАС СИТИ, МИСУРИ; ТИГЪР: БАЗА ЗА РАЗВЪЖДАНЕ НА ЮЖНОКИТАЙСКИ ТИГРИ В СУДЖОУ

АКО

ЖИВЕЕХМЕ В ОБИКНОВЕНИ ВРЕМЕНА – камо под „време“ тук разбираме дългото, спокойно усещане за геологична епоха, – би било почти невъзможно да наблюдаваме как някой вид изчезва. Такова събитие се случва твърде рядко, за да може човек да го наблюдава. В случая с бозайниците – най-добре проучената група животни, фосилите подсказват, че „фоновата“ скорост на изчезване, която е преобладавала, преди хората да влязат в картинката, е толкова ниска, че в течение на хилядолетие е изчезвал по един вид.

◆ **ЛУИЗИАНСКИ ЧЕРВЕЯД**
Vermivora bachmanii
(CR, вероятно EX)

Един от най-гребните местни парулуди (певачовци) в САЩ, той може би вече е изчезнал поради забутата на местообитания заради строителството в Югоизточните САЩ и на местата в Куба, където зимува. Последно е видян на живо през 1988 г.

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА СТАНЦИЯ И
ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ НА
ЗЕМИТЕ „ТОЛ ТИМБЪРС“, ФЛОРИДА

Но ние, разбира се, не живеем в обикновени времена. Накъдето и да погледнем, изчезват видове. Само през последното десетилетие са изчезнали два вида австралийски бозайници: един прилеп (*Pipistrellus murrayi*) от о-в Рождество и един плъх (*Melomys rubicola*) от малкия остров Брамбъл Кей.

Международният съюз за защита на природата определя над 200 вида и подвиги бозайници като критично застрашени. В някои случаи – като при суматранските носорози или калифорнийската морска свиня (известна като вакита) – ендемично

китоподобно от Калифорнийския залив – са останали по-малко от сто индивида. В други като този на *байгъзъ* (известен и като китайски речен делфин) видът, въпреки че още не е обявен за изчезнал, вероятно вече е измрял.

А за съжаление това, което важи за бозайниците, важи и за почти всяка друга група животни. Изчезванията на видове днес са стотици, а може би и хиляди пъти повече от „фоновата“ скорост. Толкова са много, че според учените сме на ръба на масово измиране на видове.

Заплаха: загуба на местообитания

Пеперудите могат да летят на дълги разстояния и да се хранят от цветовете на много видове растения, но гъсениците се изхранват на място с растенията, на които са се излюпили или с близки до тях. Тъй като тези растения изчезват заради строителство или земеделие, пеперудите също изчезват. Тези тук не са в списъка на МСЗП – който е оценил само 8100 вида насекоми, – но други институции ги смятат за застрашени.

◆ 1.

Пеперуга атоса, *Speyeria adiaspe adiossa* (NE)

Вследствие на загуба на местообитания заради пасища и суша тази калифорнийска пеперуга се смята за изчезнала. Последната жива е забелязана в природата през 1960 г.

◆ 2.

Пеперуга атала, *Eumaeus atala* (NE)

В средата на XX в. тази пеперуга от Флорида и островите южно и източно от щата се смяташе за изчезнала. Сега домът ѝ – подобно на палма растение, наречено *замия* – е станал популярен в декоративните градини и пеперугата започва да се завръща.

◆ 3.

Пеперуга монарх, *Danaus plexippus* (NE)

Протичането на жизнения цикъл на някои мигриращи пеперуди монарх зависи от местообитанията в Мексико, САЩ и Канада, което означава, че опазването им изисква международно сътрудничество. Млечките, с които се хранят ларвите им, изчезват поради индустриалното земеделие и строителството; незаконната сеч в Мексико застрашава зимните им местообитания.

◆ 4.

Островна лястовича опашка, *Heraclides aristodemus ponceanus* (NE)

До 2012 г. от обитаващата Флорида островна лястовича опашка били останали едва 4 екземпляра поради загуба на местообитанията. Усилията по опазването ѝ вдигнали числеността до около 1000; продължаващите заплахи включват урагани, употреба на инсектициди и промени в климата.

◆ 5.

Флоридска анея, *Anaea troglodyta flouidalis* (NE)

Единствената оцеляваща популация от този критично застрашен вид живее в националния парк „Евърглейдс“.

◆ 6.

Малайска дървесна нимфа, *Idea lynceus* (NE)

Въпреки че все още не е в червения списък на МСЗП, тази едра пеперуга е в центъра на природоопазващите усилия в Малайзия. Те включват програми за развъждане на насекомото, както и на рядкото растение, с което гъсеницата се храни.

1, 2, 4, 5: ЦЕНТЪР „МАКГУАЙР“ ЗА ЦИПОКРИЛИТЕ И БИОРАЗНООБРАЗИЕТО, МУЗЕЙ ЗА ЕСТЕСТВЕНА ИСТОРИЯ НА ФЛОРИДА 3: НАЦИОНАЛНА БОТАНИЧЕСКА ГРАДИНА НА ДОМИНИКАНСКАТА РЕПУБЛИКА 6: УБЕЖИЩЕ ЗА ПЕПЕРУДИ И ВЛЕЧУГИ „МАЛАКА“, МАЛАЙЗИЯ

2.

4.

6.